

ข้อเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเอง
สำหรับนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี

บุบผา ดำรงกิตติกุล, สค.ม.*
พนมพร กীরิตานนท์, ปรด.**

Received: November 8, 2022

Revised: December 6, 2022

Accepted: December 13, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาสถานการณ์การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเอง (Transformative Learning) ของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2561) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี และสังเคราะห์ข้อเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองสำหรับนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2565) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี โดยเก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่ม ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนวิชาการพยาบาล จำนวน 12 คน และนักศึกษาพยาบาลที่มีประสบการณ์การฝึกปฏิบัติ จำนวน 10 คน

ผลการศึกษาพบว่า วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี มีการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองสำหรับนักศึกษาพยาบาลตามหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2561) เริ่มตั้งแต่ ปีการศึกษา 2561 โดยจัดการเรียนรู้ภาคทฤษฎีเป็นบางรายวิชาและภาคปฏิบัติทุกรายวิชาเป็นบางกลุ่ม การจัดการเรียนรู้มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) จัดให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ตามที่ออกแบบ 2) ให้นักศึกษาคิดใคร่ครวญด้วยตนเองเป็นรายบุคคล 3) จัดกิจกรรมให้มีการสะท้อนคิดร่วมกับผู้อื่นผ่านการสนทนา 4) สรุปความคิดจากการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้หรือแก้ปัญหา ประเมินผลโดยใช้การประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ในรายวิชาตามหลักสูตร ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ในมุมมองของอาจารย์ เห็นว่าช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของนักศึกษาได้ทุกด้านทั้งความรู้ ทักษะ พฤติกรรมจริยธรรม การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล รู้ศักยภาพของตนเองที่เป็นจุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนา รับฟังและเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น ช่วยปรับเปลี่ยนเจตคติในการเรียน ในมุมมองของนักศึกษา นอกจากพัฒนาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้แล้วยังส่งผลดีด้านจิตใจ ช่วยลดความทุกข์ความเครียดจากการฝึกปฏิบัติงาน และพบข้อเสนอที่สำคัญเรื่องแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองสำหรับหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2565) ได้แก่ 1) ผู้บริหารควรกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน ให้มีการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงครอบคลุมทุกรายวิชาทางการพยาบาล 2) เตรียมอาจารย์ให้มีความพร้อม โดยปรับเปลี่ยนความคิด สร้างผู้นำการจัดการเรียนรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และมีความรู้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง นำไปต่อยอดขยายผลเป็นการเรียนรู้ในวิถีชีวิตใหม่ 3) เตรียมผู้เรียนให้เข้าใจเป้าหมายและขั้นตอนการเรียนรู้ 4) เตรียมความพร้อมด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ: การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง นักศึกษาพยาบาล

* อาจารย์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข; ผู้ให้การติดต่อ: E-mail : bubpdum2504@gmail.com

** อาจารย์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข

Recommendation for Developing Transformative Learning Management for Nursing
Students of Boromarajonani College of Nursing, Saraburi

Bubpha Dumrongkittikul, M.A.*

Panomporn Keeratitanon, Ph.d.**

Abstract

This research was based on a qualitative research design aimed at studying the teaching and learning situations that promote transformative learning among nursing students in the Bachelor of Nursing Program (Revised Program 2018), Boromarajonani College of Nursing, Saraburi, and synthesizing the recommendations for teaching methods promoting self-transformational learning for students in the Bachelor of Nursing Program (Revised Program 2022), Boromarajonani College of Nursing, Saraburi, by collecting data from relevant studies and in-depth interviews from 2 groups of informants, namely 12 nursing instructors and 10 nursing students with practical experience.

According to the findings, Boromarajonani College of Nursing has been providing instruction that promotes self-transformational learning for nursing students in accordance with the Bachelor of Nursing Program (Revised Program 2018) starting from the 2018 academic year. Theoretical learning was provided for certain subjects and practical learning in every subject was provided for certain groups. Instruction was provided in the following 4 steps: 1) Providing students with the experiences designed; 2) Have students contemplate for themselves individually. 3) Organizing activities to reflect on others through conversations; 4) Summarizing ideas from learning to apply or solve problems, then evaluating by using curriculum-based learning in outcome assessments. In the area of benefits from transformative learning management from the teacher's point of view, it helps to improve the learning outcomes of students in all areas of knowledge, including skills, ethical behaviors, rational analytical thinking, knowing their potential strengths and where they should be developed, listening to and understanding others more along with helping change attitudes about learning. From the student's perspective, apart from improving learning outcomes, transformative learning had positive psychological effects while reducing stress from assignments. This study yields key recommendations on education guidelines to promote transformative

* Lecturer, Boromarajonani College of Nursing, Saraburi. Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute, Ministry of Public Health; Corresponding Author E-mail: bubpdum2504@gmail.com

** Lecturer, Boromarajonani College of Nursing, Saraburi, Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute, Ministry of Public Health

learning for the Bachelor of Nursing program (Revised Program 2022) as follows: 1) Management should establish clear policy to provide transformational learning with coverage of all nursing subjects; 2) Instructors should be prepared by changing their mindset, creating transformational learning management leaders to keep up with changes and having the knowledge to manage transformational learning, which can be expanded into learning under a new way of life; 3) Learners should be prepared to understand learning goals and procedures; 4) Learning support should be prepared for transformation.

Keywords: Transformational learning, Nursing students

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 มีความซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วหลากหลายทั้งในด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและการเกิดขึ้นของโรคระบาดใหม่ ทำให้มนุษย์ต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอดและพัฒนาวิธีการใหม่ ๆ สำหรับการดำเนินชีวิตต่อไป ดังเช่นการเกิดขึ้นของโรคโควิด 19 ที่มนุษย์ไม่เคยมีประสบการณ์ความรู้มาก่อน ทำให้เกิดผลกระทบไปทั่วโลกทั้งต่อชีวิต สุขภาพ สังคม และเศรษฐกิจ มนุษย์ต้องเรียนรู้ที่จะเผชิญกับโรคร้ายใหม่ที่เกิดขึ้น องค์ความรู้ที่เคยมีมาก่อนไม่เพียงพอต้องเรียนรู้วิธีการใหม่ ๆ และต้องปรับเปลี่ยนวิธีการใหม่ ๆ ไปตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง จนสามารถที่จะดำเนินชีวิตต่อไปได้กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ของมนุษย์ในปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง องค์ประกอบพื้นฐานภายในของความเป็นมนุษย์ (transformative learning) เพื่อพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุด ดังนั้นการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนไปเพื่อให้เกิดการพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนเองเช่นเดียวกัน ในอดีตผู้สอนจะใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้สำเร็จรูปให้ผู้เรียนจดจำแล้วนำไปใช้ตามที่ได้เรียนมา ทำให้ตัวผู้เรียนกับตัวองค์ความรู้เป็นคนละส่วนแยกจากกัน เมื่อเรียนแล้วจึงไม่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากภายใน ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่จำกัดศักยภาพความเป็นมนุษย์ของผู้เรียนการจัดการศึกษาในรูปแบบใหม่ผู้สอนจะทำหน้าที่จัดและเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนซึมซับความรู้เข้าไปหลอมรวมจนเป็นหนึ่งเดียวกันกับตัวผู้เรียน ทั้งในรูปของความรู้เชิงปัญญา (cognitive) ความรู้เชิงอารมณ์ (affective) และพฤติกรรม (experiential) ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกใหม่ (new consciousness) มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่น มีพฤติกรรมใหม่ในการแก้ปัญหาและปลดปล่อยตนเองจากความทุกข์ในลักษณะที่เป็นการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ภายใน (mindset) และความเป็นตัวตน (self) ที่เรียกว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงในองค์รวมทั้งตัวของบุคคล (holistic change) ซึ่งเป็นสมรรถนะจำเป็นที่จะช่วยให้มนุษยชาติไม่เพียงอยู่รอดได้ในสังคมที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แต่ยังช่วยให้เกิดการพัฒนาไปสู่สังคมที่เน้นการให้คุณค่าเพิ่มและเรียนรู้จากประสบการณ์ สอดคล้องกับหลักการรู้ในการพยาบาล (integrated patterns of knowing in nursing) 4 รูปแบบ ได้แก่ การรู้เชิงประจักษ์ (empiric knowing) การรู้เชิงสุนทรีย์ (aesthetic knowing) การรู้ส่วนบุคคล (personal knowing) และการรู้เชิงจริยธรรม (ethical knowing) โดยในสถานการณ์

การจัดการเรียนการสอนและการปฏิบัติการพยาบาลจะใช้ความรู้ทั้ง 4 รูปแบบบูรณาการผสมผสานกันเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับบริบทผู้รับบริการทั้งศาสตร์ ศิลปะ และจริยธรรม (วิจารณ์ พานิช, 2558)

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี ตระหนักถึงความสำคัญและได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเอง (Transformative Learning) ตั้งแต่ปีการศึกษา 2561 โดยเริ่มจากการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง: บูรณาการรูปแบบการรู้ในการพยาบาล (Transformative Learning: Integrated Patterns of Knowing in Nursing) สำหรับอาจารย์ภายในวิทยาลัย และจัดกิจกรรมประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้อาจารย์ได้พัฒนาแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เอื้อให้นักศึกษาได้พัฒนาศักยภาพการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงจากภายในตนเอง แล้วขยายผลต่อให้อาจารย์นำไปวางแผนจัดการเรียนการสอนในรายวิชาทางการพยาบาล

จากผลการดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2561) พบว่ามีการจัดการเรียนการสอนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองหลายรูปแบบ แต่ยังมีปัญหาอุปสรรคอยู่หลายประการ เช่น ในด้านอาจารย์ผู้สอนที่มีความไม่มั่นใจในรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ความรู้สึกว่าเป็นเรื่องยาก ยังไม่ให้ความสำคัญและความคุ้นชินกับวิธีการสอนแบบเดิม ความไม่เอื้ออำนวยด้านเวลาในการเรียน ทำให้การจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองสำหรับนักศึกษาพยาบาลยังไม่พัฒนาอย่างเป็นระบบที่ชัดเจน การจัดการเรียนรู้อย่างไม่ครอบคลุมทุกรายวิชาและยังไม่มีรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนและของนักศึกษาผู้เรียน หรือทำวิจัยสรุปประเมินผลการดำเนินงาน

จากประเด็นปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารวบรวมข้อมูลวิเคราะห์สถานการณ์การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเอง ของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2561) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรีที่ผ่านมา ในเรื่องรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผล ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองของนักศึกษาพยาบาลเพื่อสังเคราะห์ข้อเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองสำหรับนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2565) ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2561) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี
2. เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลข้อเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองสำหรับนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2565)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์และสังเคราะห์ข้อเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเอง (Transformative Learning) สำหรับนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากอาจารย์และนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี โดยใช้เวลาศึกษาในช่วงเดือนธันวาคม 2564 - กุมภาพันธ์ 2565 แบ่งการศึกษาเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์สถานการณ์การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2561) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี โดยการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องในปีการศึกษา 2561 - ปัจจุบัน

ขั้นที่ 2 รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth interviews) จากกลุ่มตัวอย่างอาจารย์ผู้สอน จำนวน 12 คน และนักศึกษาพยาบาล จำนวน 10 คน เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ปัญหาอุปสรรค และแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองสำหรับนักศึกษาพยาบาล

ขั้นที่ 3 สังเคราะห์ข้อมูลข้อเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองสำหรับนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต และสรุปเป็นข้อเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2565) ต่อไป

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) อาจารย์พยาบาล ที่มีประสบการณ์สอนในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี ไม่น้อยกว่า 3 ปี โดยคัดเลือกมาจากทุกกลุ่มสาขาวิชา ได้แก่ การพยาบาลเด็ก ผู้ใหญ่ มารดาทารกและผดุงครรภ์ จิตเวช อนามัยชุมชน การบริหารและพื้นฐานการพยาบาล สาขาวิชาละ 2 คน รวม 12 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกเข้าจากอาจารย์พยาบาลที่มีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองหรือการสะท้อนคิด และสมัครใจเป็นอาสาสมัครในการวิจัย เกณฑ์การคัดออกคือไม่เคยจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงหรือการสะท้อนคิด และยุติการศึกษาหากกลุ่มตัวอย่างไม่พร้อมให้ข้อมูลหรือปฏิเสธการเข้าร่วมวิจัย

2) นักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี โดยคัดเลือกมาจากนักศึกษาที่มีประสบการณ์ในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลมาแล้ว ในชั้นปีที่ 2 - 4 ชั้นปีละ 3 - 4 คน เพื่อศึกษาให้ครอบคลุมรายวิชาที่ฝึกปฏิบัติ รวม 10 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกเข้าจากผู้ที่เคยมีประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองในรายวิชาทางการพยาบาลหรือการสะท้อนคิด และสมัครใจเป็นอาสาสมัครในการวิจัย เกณฑ์การคัดออกคือไม่เคยเรียนในแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงหรือการสะท้อนคิดมาก่อน และยุติการศึกษาหากกลุ่มตัวอย่างไม่พร้อมให้ข้อมูลหรือปฏิเสธการเข้าร่วมวิจัย

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาข้อเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองสำหรับนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี นี้ได้ผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรีและได้รับการรับรองตามเอกสารหมายเลข EC 1-002/2564 ลงวันที่ 12 พฤศจิกายน 2564 โดยมีการคุ้มครองสิทธิของกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลมิให้ได้รับผลกระทบใดๆจากการวิจัย เข้าร่วมวิจัยด้วยความสมัครใจ โดยมีการให้ข้อมูลชี้แจงและลงนามยินยอมเข้าร่วมการวิจัยเป็นลายลักษณ์อักษร และนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวม

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ข้อมูลรายวิชา ผลลัพธ์การเรียนรู้ จากมคอ.2 หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต(หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2561) ข้อมูลแผนการดำเนินงานโครงการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเอง จากแผนปฏิบัติการประจำปีและรายงานผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเอง ตั้งแต่ปีการศึกษา 2561 - ปัจจุบัน ผลการวิเคราะห์ผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษาของรายวิชา โดยใช้แบบบันทึกการรวบรวมข้อมูลที่ผู้วิจัยออกแบบ

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interviews) วิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากกลุ่มตัวอย่างอาจารย์ 12 คน และนักศึกษาพยาบาล 10 คน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี เนื่องจากเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีความละเอียดจึงใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวนไม่มาก (ชาย โปธิสิตา, 2562) โดยใช้เค้าโครงการสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับอาจารย์ และเค้าโครงการสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับนักศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเค้าโครงการสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญอาจารย์พยาบาลผู้มีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงภายในวิทยาลัย จำนวน 3 คน และปรับปรุงแก้ไขก่อนนำมาใช้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย ประกอบด้วย

1) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองในสถานการณ์ปัจจุบันตามหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2561) และสังเคราะห์ข้อมูลข้อเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) โดยการวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลเชิงคุณภาพ (content analysis) จัดหมวดหมู่ข้อมูล และหาข้อสรุป จากการถอดเทปข้อมูลการสัมภาษณ์ และการบันทึกข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของผลการวิจัย ข้อมูลมีความสอดคล้องตรงกัน

2) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ โดยสถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษา

1. สถานการณ์การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองของนักศึกษา วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี

1.1 ผลการศึกษาจากเอกสาร พบว่า วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี มีการดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองอย่างต่อเนื่องในรายวิชาทางการพยาบาล เริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา 2561 โดยจัดทำเป็นแผนยุทธศาสตร์ 5 ปีของวิทยาลัย จัดทำโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้กับอาจารย์ภายในวิทยาลัย แล้วให้อาจารย์ผู้สนใจนำไปจัดการเรียนการสอนในรายวิชาทางการพยาบาล โดยให้กระจายการจัดการเรียนการสอนไปในทุกกลุ่มวิชา มีการจัดกิจกรรมนำเสนอในเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (KM) ด้านการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยเป็นประจำทุกปี และจัดตั้งกลุ่มอาจารย์ผู้สนใจเข้าร่วมกลุ่มการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง โดยมีอาจารย์ผู้สอนที่มีประสบการณ์ช่วยให้คำแนะนำอาจารย์ผู้สอนที่สนใจรายใหม่ แต่พบว่ายังมีการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงภาคทฤษฎีเป็นบางรายวิชา เช่น วิชาจริยศาสตร์และกฎหมายวิชาชีพการพยาบาล วิชาการพยาบาลขั้นพื้นฐาน วิชามนโณมติ ทฤษฎี และกระบวนการพยาบาล และมีการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงภาคปฏิบัติทุกรายวิชาการพยาบาล แต่จัดแบบชัดเจนเป็นบางกลุ่ม

ด้านการประเมินผล มีการประเมินผลโดยใช้แบบประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ของรายวิชา และการวิเคราะห์ผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษา (Learning Outcome) ตามหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2561) ในปีการศึกษา 2564 พบว่า รายวิชาทางการพยาบาลที่มีการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองหรือการสะท้อนคิด ผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษาโดยเฉลี่ยทุกด้านมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 4.00 อยู่ในระดับดีขึ้นไปจากคะแนนสูงสุดระดับ 5 และผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านทักษะทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการคิดวิจารณ์ญาณและการแก้ปัญหา มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับดีขึ้นไป คือ มากกว่า 4.15

ปัญหาอุปสรรค การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภายในวิทยาลัยยังมีการนำไปใช้เฉพาะในกลุ่มอาจารย์ที่สนใจ อาจารย์อีกส่วนหนึ่งที่ยังไม่นำไปจัดการเรียนการสอนจะให้เหตุผลว่ามีปัญหาอุปสรรคในเรื่องความเหนื่อยล้า ไม่มีเวลา มีกิจกรรมหรือภาระงานด้านอื่นที่ต้องทำให้เสร็จ เวลาในการนัดหมายพูดคุยกันภายในกลุ่มผู้สนใจมีน้อย

1.2 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

ข้อมูลทั่วไป

กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก มาจากอาจารย์ผู้สอน และนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างอาจารย์ เป็นอาจารย์วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี ที่มีประสบการณ์การทำงานสอนในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี มาแล้วอย่างน้อย 3 ปีขึ้นไป รวมจำนวน 12 คน มาจากกลุ่มวิชาการพยาบาลสาขาวิชาละ 2 คน ได้แก่ 1) การพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ 2) การพยาบาลเด็กและวัยรุ่น 3) การพยาบาลอนามัยชุมชน 4) การพยาบาลมารดาทารกและผดุงครรภ์ 5) การพยาบาลจิตเวช 6) การบริหารและพื้นฐานการพยาบาล มีรายละเอียด ดังนี้ 1) เพศ หญิง 11 คน คิดเป็นร้อยละ 91.67

ชาย 1 คน คิดเป็นร้อยละ 8.33 2) อายุ อายุ 31-40 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 41.67 อายุ 41-50 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 41.67 อายุ 51-60 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 3) ระดับการศึกษาปริญญาโท จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67 ปริญญาเอก จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 4) ประสบการณ์สอน สอน 3-10 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 8.33 สอน 11-20 ปี จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 สอน 21-30 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 33.34 สอนมากกว่า 30 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 8.33

กลุ่มตัวอย่างนักศึกษา เป็นนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี ชั้นปีที่ 2 ถึงชั้นปีที่ 4 ที่มีประสบการณ์การฝึกปฏิบัติการพยาบาลมาแล้ว รวมจำนวน 10 คน มีรายละเอียด ดังนี้ 1) เพศ เป็นนักศึกษาหญิง 7 คน คิดเป็นร้อยละ 70 นักศึกษาชาย 3 คน คิดเป็นร้อยละ 30 2) ระดับชั้นปี เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 30 นักศึกษาชั้นปีที่ 3 จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 30 และนักศึกษาชั้นปีที่ 4 จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 40

2. รูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองในรายวิชาการพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี มีการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยภาคทฤษฎีเป็นการจัดการเรียนการสอนบางหัวข้อเรื่องบางรายวิชา สำหรับภาคปฏิบัติจัดการเรียนการสอนในทุกรายวิชาเป็นบางกลุ่ม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) จัดให้นักศึกษาได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้ หรือได้รับประสบการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ทำกิจกรรมการพยาบาลกับผู้ป่วย เล่าประสบการณ์ วิเคราะห์สถานการณ์ตัวอย่าง ศึกษาดูงานในสภาพจริง
- 2) จัดให้นักศึกษาคิดใคร่ครวญด้วยตนเองเป็นรายบุคคลหรือสะท้อนคิดในตนเอง โดยการใช้คำถามกระตุ้นให้คิด หรือเขียนบันทึกสะท้อนคิดตามใบงาน
- 3) จัดกิจกรรมสะท้อนคิดกับผู้อื่น โดยทำกลุ่มสะท้อนคิดร่วมกับกลุ่มเพื่อนและอาจารย์ หรือสะท้อนคิดกับอาจารย์ เพื่อให้นักศึกษาได้พูดคุยบอกเล่าถึงความคิดความรู้สึก และรับฟังการสะท้อนคิดจากอาจารย์หรือกลุ่มเพื่อน เป็นการสนทนาโดยไม่มีการวิพากษ์ในเชิงลบ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งในด้านความรู้สึก อารมณ์ ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม
- 4) สรุปความคิด ความรู้สึก หรือความรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์และการสะท้อนคิด เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา หรือนำไปใช้ปฏิบัติในโอกาสต่อไป และประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

การจัดการเรียนรู้ภาคทฤษฎี

จากการศึกษา พบว่า กิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองภาคทฤษฎีประกอบด้วย

- 1) จัดกิจกรรมให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ตัวอย่าง เช่น การอ่านกรณีตัวอย่าง ดูวีดิทัศน์กรณีตัวอย่าง การอ่านข่าวสถานการณ์ การเล่าเรื่องจากประสบการณ์ การพูดคุยสัมภาษณ์บุคคลตัวอย่าง การศึกษาดูงาน การสาธิตย้อนกลับในภาคทดลอง การแสดงบทบาทสมมติ เป็นต้น

2) มอบหมายให้นักศึกษาเขียนบันทึกสะท้อนคิดจากประสบการณ์ตัวอย่าง ในมุมมองของนักศึกษาคนเดียว ทำให้นักศึกษาได้คิดใคร่ครวญด้วยตนเองถึงสิ่งที่เกิดขึ้นโดยมีหัวข้อคำถามเป็นแนวทางในการคิด และให้โอกาสคิดได้อย่างอิสระไม่ว่าจะเป็นมุมมองด้านบวกหรือด้านลบ ให้เวลาในการเขียนบันทึกในบรรยากาศที่ไม่กดดัน บางรายวิชาจะให้เขียนบันทึกก่อนและหลังจากมีประสบการณ์เพื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลง

3) จัดกิจกรรมให้นักศึกษาได้มาสนทนาสะท้อนคิดร่วมกัน ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มย่อยเพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสสะท้อนคิดทุกคนและไม่ใช้เวลานานเกินไป อาจารย์ผู้สอนต้องสร้างบรรยากาศในการพูดคุยที่เป็นมิตรและเป็นกันเอง ไม่เร่งรีบเกินไป และทุกคนต้องรู้จักรับฟังผู้อื่นพูดอย่างตั้งใจ ไม่มีการตำหนิหรือวิจารณ์ความคิดเห็นของผู้อื่น แต่จะสะท้อนคิดในมุมมองของตน การได้รับฟังผู้อื่นสะท้อนคิดจะช่วยให้นักศึกษาได้รับรู้เข้าใจผู้อื่นและเข้าใจตนเองมากขึ้น ได้มุมมองที่ตนเองอาจไม่เคยคิดถึงมาก่อน นำไปปรับใช้กับตนเองได้

4) สรุปการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมของนักศึกษาแต่ละคนและของนักศึกษาทั้งกลุ่มตามผลลัพธ์ที่ต้องการของแต่ละรายวิชา

กรณีตัวอย่าง การจัดการเรียนรู้ในรายวิชาภาคทฤษฎี

1) วิชาจริยศาสตร์และกฎหมายวิชาชีพการพยาบาล จัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองโดยการวิเคราะห์กรณีตัวอย่างประเด็นปัญหาจริยธรรมทางการพยาบาลที่มาจากประสบการณ์การฝึกปฏิบัติของนักศึกษาหรือกรณีตัวอย่างอื่น โดยการเล่าเรื่องประสบการณ์ การดูวิดีโอ หรืออ่านสถานการณ์ตัวอย่างแล้วให้สะท้อนคิดใคร่ครวญด้วยตนเอง และสนทนาสะท้อนคิดภายในกลุ่มเพื่อน สรุปประเด็นการเรียนรู้ที่ได้รับ ผลลัพธ์ที่ได้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงที่มากกว่าการเรียนรู้ตามเนื้อหา ได้มุมมองประเด็นจริยธรรมที่นำไปใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลต่อไปในอนาคตได้ และเข้าใจเนื้อหาที่เรียนมากขึ้น

2) วิชาการพยาบาลขั้นพื้นฐานจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองในภาคทดลองหลังทำกิจกรรมการสาธิตย้อนกลับทักษะการพยาบาล เช่น การอาบน้ำแบบสมบูรณ์บนเตียง ให้นักศึกษาสลับกันทำโดยอีกฝ่ายเป็นผู้ป่วยสมมติ หลังทำกิจกรรมให้นักศึกษาเขียนบันทึกสะท้อนคิดความรู้สึกตามแนวคำถามแล้วนำมาสนทนาสะท้อนคิดภายในกลุ่มย่อย สรุปข้อคิดที่ได้ ผลลัพธ์ที่ได้ทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงที่ได้ลงมือปฏิบัติ เข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้ป่วยและพยาบาล ทำให้ตระหนักถึงสิ่งสำคัญที่ต้องระมัดระวังในการปฏิบัติการพยาบาลต่อไป

3) วิชาอนามัย ทฤษฎี และกระบวนการพยาบาล จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักศึกษาเขียนสะท้อนคิดความคิด ความรู้สึก เจตคติมุมมองเกี่ยวกับวิชาชีพการพยาบาลตามเนื้อหาที่จะเรียนก่อนเรียน แล้วให้นักศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับวิชาชีพการพยาบาลผ่านสื่อออนไลน์ วิดีทัศน์กรณีตัวอย่าง ความเป็นมาและพัฒนาการของวิชาชีพ และพูดคุยกับพยาบาลที่อาจารย์เตรียมให้ผ่านสื่อออนไลน์ แล้วให้นักศึกษาเขียนสะท้อนคิดแบบ one page หลังเรียนเกี่ยวกับการเป็นนักศึกษาพยาบาลและการเป็นพยาบาลในอนาคต ผลลัพธ์ที่ได้ นักศึกษาเกิดการเรียนรู้และมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพการพยาบาล สร้างภาพในอนาคตการเป็นพยาบาลของตนเองโดยการเชื่อมโยงจากปัจจุบันได้ เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมเตรียมตัวเป็นพยาบาลในอนาคต

การจัดการเรียนรู้ภาคปฏิบัติ

จากการศึกษา พบว่า การจัดการเรียนรู้ภาคปฏิบัติ มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน เช่นเดียวกับภาคทฤษฎี แต่มีรายละเอียดช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมแตกต่างกัน ทำให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักศึกษามากขึ้น สรุปได้ 4 แบบ ดังนี้

แบบที่ 1 จัดกิจกรรมการสะท้อนคิดหลังทำกิจกรรมการพยาบาล

อาจารย์จะให้นักศึกษาได้สะท้อนคิดอารมณ์ความรู้สึก และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทันทีหลังปฏิบัติกิจกรรมการพยาบาลแล้วเสร็จ ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่นักศึกษาทำเป็นครั้งแรก หรือเป็นทักษะที่ยากมีความซับซ้อน นักศึกษาจะมีความกลัว ความวิตกกังวลก่อนทำ อาจารย์จะสะท้อนคิดกับนักศึกษาด้วยการพูดคุย ถามความรู้สึก และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ด้วยคำถาม 3 ข้อ ได้แก่ 1) นักศึกษาคิดว่าครั้งนี้ทำได้ดีแล้วหรือยัง 2) สิ่งที่คุณรู้สึกว่าทำได้ดีแล้วคืออะไร อาจารย์จะชื่นชมนักศึกษา 3) สิ่งที่คุณรู้สึกว่ายังทำไม่ได้คืออะไร ถ้ามีโอกาสได้ทำอีกคิดว่าจะปรับปรุงเรื่องใดให้ดีขึ้น โดยไม่มีการตำหนิ แต่ให้คิดหาวิธีการที่จะปรับปรุงให้ดีขึ้นได้ด้วยตนเอง เป็นโอกาสให้นักศึกษาได้ระบายความรู้สึก อาจารย์ได้แสดงความเห็นใจ ปรึกษาประคับประคองจิตใจนักศึกษา ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียน วิธีนี้จะเป็นประโยชน์มากในการเรียนวิชาปฏิบัติการพยาบาลขั้นพื้นฐานที่นักศึกษาขึ้นฝึกปฏิบัติงานเป็นครั้งแรก หรือวิชาที่ต้องปฏิบัติกิจกรรมที่มีความยุ่งยากซับซ้อน เช่น การทำคลอด แต่จะมีอุปสรรคในเรื่องเวลาที่ต้องเร่งรีบในการทำกิจกรรม สามารถนำไปใช้ในกิจกรรมการเยี่ยมตรวจผู้ป่วยเพื่อประเมินแผนการพยาบาลของนักศึกษา และสะท้อนคิดให้เกิดการเรียนรู้เพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น

แบบที่ 2 จัดกิจกรรมการสะท้อนคิดในช่วงประชุมปรึกษาหลังปฏิบัติการพยาบาลประจำวัน (post conference)

เป็นการพูดคุยสะท้อนคิดร่วมกันหลังปฏิบัติงานประจำวันโดยการสะท้อนคิดประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้นแบบรายกลุ่ม อาจารย์ให้นักศึกษาประเมินผลการปฏิบัติงานประจำวัน โดยการบอกเล่าสิ่งที่ทำได้ดีแล้ว ซึ่งอาจารย์จะชมเชยให้กำลังใจ และบอกเล่าสิ่งที่ยังทำไม่ได้หรือต้องการปรับปรุงให้ดีขึ้นในเรื่องใดหรือไม่ควรทำอย่างไร แต่การพูดในประเด็นเดียวกันอาจทำให้เกิดความเบื่อหน่าย อาจารย์จึงต้องหาประเด็นและข้อคำถามที่น่าสนใจหรือแปลกใหม่เพื่อกระตุ้นความสนใจของนักศึกษา โดยคัดเลือกเหตุการณ์ทั้งด้านดีหรือด้านที่เป็นปัญหาเพื่อให้นักศึกษารับรู้และสะท้อนคิดการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ถ้ามีประเด็นที่จะส่งผลกระทบต่อตัวบุคคลจะไม่เอ่ยนามของผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงแต่จะพูดในภาพรวม เช่น ประเด็นปัญหาจริยธรรม สิทธิผู้ป่วย หรือความเสี่ยงเกี่ยวกับการทำกิจกรรมการพยาบาล ความทุกข์ของเพื่อน ความทุกข์ของผู้ป่วย กิจกรรมที่เป็นความรู้ใหม่ทักษะใหม่ๆ เป็นต้น

ข้อดีของวิธีนี้ คือ ได้ทำกิจกรรมทุกวัน นักศึกษาได้มาสะท้อนคิดร่วมกันทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ครั้งละหลายคน และได้ความคิดมุมมองที่หลากหลาย แต่ละคนนำไปปรับใช้ได้ แต่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลา ต้องใช้เวลาในการทำกิจกรรมนานทำให้เหนื่อยล้า อาจารย์จึงต้องบริหารจัดการเรื่องเวลาในการทำกิจกรรมให้เหมาะสม เช่น เลือกทำเฉพาะในประเด็นสำคัญ ถ้าวันไหนใช้เวลานานอาจลดกิจกรรมอื่นที่นักศึกษาต้องกลับไปทำลงบ้างหรือให้เวลาทำนานขึ้นเพื่อให้นักศึกษารู้สึกว่าได้รับการชดเชย ทำให้มีกำลังใจในการเรียนมากขึ้น

สำหรับนักศึกษาที่เรียนอ่อนอาจจะไม่กล้าพูดในกลุ่มใหญ่ อาจารย์ควรแยกนักศึกษาที่มีปัญหาออกมาทำกิจกรรมเพิ่มเติมเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มย่อยเพื่อช่วยเหลือนักศึกษากลุ่มนี้ ซึ่งอาจารย์เห็นว่าได้ผลดีมาก

แบบที่ 3 จัดกิจกรรมการสะท้อนคิดโดยการเขียนบันทึกก่อนฝึกหรือในช่วงแรกของการฝึกปฏิบัติ

อาจารย์ให้นักศึกษาเขียนบันทึกสะท้อนความรู้สึกและสิ่งที่คาดหวังก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงาน หรือบันทึกความรู้สึกประจำวันในช่วงแรกของการฝึก โดยมีแบบฟอร์มการบันทึกหรือหัวข้อให้เขียนแบบเปิดกว้าง วิธีนี้ช่วยให้อาจารย์เข้าใจและรับรู้ปัญหาของนักศึกษา การสะท้อนคิดพูดคุยกันทำให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้น และได้ร่วมกันแก้ปัญหา ช่วยนักศึกษาให้ปรับตัวในการฝึกปฏิบัติงานได้ดีขึ้น ช่วยลดความกลัวและปรับเปลี่ยนเจตคติด้านลบต่อการฝึกปฏิบัติ การได้รับฟังเพื่อนคนอื่นๆ ที่มีความทุกข์ ความรู้สึกแบบเดียวกัน ช่วยให้ความทุกข์อ่อนคลายลงเมื่อได้รับรู้ว่าไม่ได้ทุกข์อยู่คนเดียว และร่วมกันหาวิธีการที่จะแก้ปัญหาหรือปรับตัวเข้าหากัน โดยเฉพาะการฝึกปฏิบัติที่มีระยะเวลานาน

แบบที่ 4 จัดกิจกรรมการสะท้อนคิดในช่วงฝึกปฏิบัติเสร็จสิ้นหรือเปลี่ยนแผนกที่ฝึก

จัดกิจกรรมให้นักศึกษาเขียนบันทึกสะท้อนความคิด ความรู้สึกตามหัวข้อที่อาจารย์กำหนด หรือสรุปถอดบทเรียนจากการฝึกปฏิบัติงานเปรียบเทียบกับหลังฝึกปฏิบัติกับหลังฝึกปฏิบัติ นักศึกษาสะท้อนความรู้สึกภายในตนเองว่าได้เรียนรู้อะไร ผลลัพธ์มีการเปลี่ยนแปลงอะไรเกิดขึ้นบ้าง มีปัญหาอุปสรรคเรื่องใด และมีข้อเสนอแนะอะไรบ้าง เพื่อให้อาจารย์ได้รับรู้ แก้ปัญหาสิ่งที่ติดค้างในใจ และนำไปใช้ประโยชน์ในกลุ่มต่อไป

3. ข้อเสนอแนะทางการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเอง สำหรับนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2565)

ในมุมมองของอาจารย์

จากการศึกษา พบว่า อาจารย์เห็นว่าการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองสำหรับนักศึกษาพยาบาล มีความสำคัญและจำเป็นต่อการเรียนรู้ในปัจจุบัน ทำให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษามากจากผลการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมา โดยมีข้อเสนอแนะทางการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

1) อาจารย์ต้องปรับเปลี่ยนความคิดของตนเองให้มีความทันสมัยพร้อมจะเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ไปสู่สิ่งใหม่ให้เท่าทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่ยึดติดกับรูปแบบเดิมหรือความสมบูรณ์แบบต้องรับรู้และไวต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆที่เกิดขึ้น เพื่อจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อาจารย์ผู้สอนต้องปฏิบัติเป็นต้นแบบ(Role model) ให้นักศึกษาในเรื่องการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

2) อาจารย์สร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง มีความเป็นกันเอง ไม่เคร่งเครียด ยืดหยุ่นตามสถานการณ์ รับฟังและพร้อมจะช่วยเหลือประคับประคองให้นักศึกษาก้าวข้ามปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ชื่นชมให้กำลังใจ และหาแนวทางปรับปรุงสิ่งที่ยังทำได้ไม่ดีหรือหาความรู้ใหม่ๆ

3) อาจารย์ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงให้นักศึกษาเกิดประสบการณ์ ฝึกสะท้อนคิด ฝึกรับฟังผู้อื่น และฝึกสรุปความคิดให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นใหม่ภายในตนเอง อย่างสม่ำเสมอจนเกิดความเคยชินในวิธีการเรียนรู้ จะทำให้นักศึกษาเกิดความอ่อนโยนด้านจิตใจ เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ช่วยพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ได้ทั้งด้านความรู้ เจตคติ ทักษะ และพฤติกรรมจริยธรรม

4) อาจารย์ต้องระบุวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงให้ชัดเจนในมคอ.3 มคอ.4 และแผนการสอน ถ้ามีผู้สอนหลายคนต้องปฐมนิเทศผู้สอนให้เข้าใจตรงกัน และปฐมนิเทศผู้เรียนให้รับรู้และเข้าใจวิธีการเรียนรู้ และผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องการ

5) ควรมีการพัฒนาอาจารย์เรื่องเทคนิคการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ เช่น เทคนิคการตั้งคำถามที่ท้าทาย การรับฟังอย่างตั้งใจโดยไม่ตำหนิ การสร้างแรงบันดาลใจ การใช้คำพูดชื่นชมสิ่งที่ดี และการกระตุ้นให้เกิดความคิดในการพัฒนาปรับปรุง การสนทนาสะท้อนคิด การเชื่อมโยงความคิดเหตุผล การสรุปประเด็นสำคัญเพื่อนำไปใช้หรือแก้ปัญหา เทคนิคการพูดคุยเปิดใจก่อนเรียน

6) ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายที่ชัดเจนให้มีการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในรายวิชาการพยาบาลทุกรายวิชา ให้อาจารย์ถือปฏิบัติ และควรมีการเสริมแรงจูงใจให้จัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง เช่น ให้อาจารย์รางวัล ประกาศชมเชย หรือสร้างครุต้นแบบในการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

7) การประเมินผลการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง อาจารย์เสนอว่าควรประเมินร่วมกับผลลัพธ์การเรียนรู้ของรายวิชา ไม่ต้องการให้แยกการประเมินเฉพาะเพราะคิดว่าจะเป็นการเพิ่มภาระในการประเมิน โดยประเมินจากการติดตามพฤติกรรมที่พัฒนาขึ้น และประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียนจากผลงานของนักศึกษา เช่น แผนการพยาบาล การปฏิบัติทักษะการพยาบาล พฤติกรรมการแสดงออกกับผู้ป่วยและผู้ร่วมงาน

ในมุมมองของนักศึกษา

จากการศึกษา พบว่า นักศึกษาเห็นว่าการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงมีความสำคัญและจำเป็นต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลในปัจจุบัน จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ที่ผ่านมา ทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงว่าต้องปรับตัวในการเรียนและการฝึกปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องการของหลักสูตร เช่น ต้องปรับมาเรียนระบบออนไลน์ทดแทนการเรียนในชั้นเรียนตามปกติ การฝึกปฏิบัติเพิ่มเติมในห้องปฏิบัติการพยาบาลเสมือนจริงทดแทนประสบการณ์จริงบางเรื่อง การเยี่ยมบ้านและให้คำแนะนำแบบออนไลน์ ทำให้นักศึกษาต้องคิดทบทวนด้วยตนเอง และสะท้อนคิดกับกลุ่มเพื่อนเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้ร่วมกันมากขึ้น โดยมีข้อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

1) ต้องการให้มีการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในรายวิชาการพยาบาล โดยเฉพาะในการฝึกภาคปฏิบัติ เนื่องจากเห็นว่าเกิดประโยชน์ต่อนักศึกษามาก ช่วยพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษาทั้งด้านความรู้ ทักษะปฏิบัติ เจตคติในการเรียน พฤติกรรมจริยธรรม และช่วยลดความทุกข์ ความเครียดความกังวลจากการฝึกปฏิบัติ ทำให้มีกำลังใจในการฝึกปฏิบัติงานมากขึ้น

ในการฝึกปฏิบัติงาน ประสบการณ์จริงที่นักศึกษาได้พบอาจแตกต่างจากสิ่งที่ได้เรียนมาหรือรับรู้มาก่อน ตามวลีเด็ดที่ว่า “ไม่เป็นเหมือนอย่างที่คิดไว้ หรือดีกว่าที่คาดคิดไว้” นักศึกษาอาจจะคิดและกลัวไปเองทำให้เกิดความเครียดวิตกกังวลก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงาน การสะท้อนคิดให้อาจารย์ได้รับรู้ และนำมาสนทนากันภายในกลุ่ม อาจารย์เปิดใจพูดคุยกับนักศึกษา ร่วมกันแก้ปัญหา ทำให้รู้สึกดีขึ้น การได้รับฟังปัญหาของเพื่อนรู้สึกว่าได้ทุกข้ออยู่คนเดียว การได้เรียนรู้จากข้อผิดพลาด ไม่ใช่จะทำได้สำเร็จทุกครั้งไป การยอมรับข้อผิดพลาดและพยายามพัฒนาให้ดีขึ้น ทำให้นักศึกษาเติบโตทางความคิดมากขึ้น

2) ต้องการบรรยากาศการเรียนรู้ที่ไม่ตึงเครียด อาจารย์ไม่ดุมาก ให้โอกาสและรับฟังนักศึกษา อาจารย์เป็นที่พึ่งพาได้เมื่อเกิดปัญหาพร้อมที่จะยื่นเคียงข้างและช่วยเหลือให้ก้าวผ่านปัญหาอุปสรรคไปได้ โดยเฉพาะในช่วงแรกของการฝึกปฏิบัติงานที่ต้องเรียนรู้สิ่งใหม่และปรับตัวมาก ถ้าอาจารย์รับรู้และช่วยเหลือ ความทุกข์ของนักศึกษาก็จะลดลง

3) ควรให้มีการสะท้อนคิดหลังการทำกิจกรรมทักษะการพยาบาลครั้งแรก หรือกิจกรรมที่แปลกใหม่ เพื่อให้ได้สะท้อนคิดถึงสิ่งที่ทำได้ดีแล้ว และสิ่งที่ควรพัฒนาให้ดีขึ้น ทำให้ได้รู้จักจุดอ่อน และจุดแข็งของตนเอง ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

4) การสะท้อนคิด ควรให้ทำทั้งในรูปแบบการเขียน และการพูดคุย เพราะนักศึกษามีความชอบแตกต่างกัน บางคนชอบเขียนอย่างอิสระและมีเวลา บางคนไม่ชอบเขียนชอบพูด และควรให้นักศึกษาได้สะท้อนคิดใคร่ครวญด้วยตนเอง เพราะจะได้ฝึกคิดทบทวนด้วยตนเอง ได้เรียนรู้ว่าจะแก้ไขอย่างไรด้วยตนเอง มีวิธีการจัดการกับปัญหาด้วยตนเอง ทำให้เติบโตทางความคิด เป็นผู้ใหญ่มากขึ้น นำไปใช้ได้ทั้งในชีวิตและการเรียน

5) การจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง อาจารย์ควรชี้แจงให้นักศึกษาเข้าใจวิธีการเรียนรู้ก่อนเรียน และเป้าหมายต้องชัดเจนว่าทำเพื่ออะไร จะได้เห็นถึงประโยชน์และตั้งใจเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมาย

6) การประเมินผล ควรประเมินร่วมไปกับการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้รายวิชาเพื่อตัดสินผล โดยประเมินจากผลงานของนักศึกษา หรือการปฏิบัติการพยาบาล ไม่ควรประเมินจากการสะท้อนคิดเพราะ นักศึกษาจะทำเพื่อให้ได้คะแนนมากกว่าทำเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และประเมินจากพฤติกรรมที่พัฒนาขึ้น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

1. ช่วยแก้ปัญหาให้นักศึกษา ส่งผลดีด้านจิตใจ ลดความทุกข์ความกลัวความกังวลจากการเรียน หรือ การฝึกปฏิบัติงาน โดยเฉพาะการฝึกปฏิบัติงานครั้งแรกของแต่ละวิชา เกิดความสุขในการเรียนมากขึ้น การได้รับคำชื่นชมไม่ว่าจะจากใครทำให้เกิดกำลังใจในการเรียนรู้มากขึ้น เช่น นักศึกษามีความทุกข์จากการปฏิบัติงานที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ ยังทำไม่ได้ หรือผู้ช่วยไม่ให้ความร่วมมือ ทำให้เกิดความทุกข์และเครียด เมื่อมาสะท้อนคิดในกลุ่ม พบว่าเพื่อนในกลุ่มก็ประสบปัญหาเช่นเดียวกัน ทำให้นักศึกษารู้สึกผ่อนคลายมากขึ้น ที่รู้ว่าไม่ได้ทุกข์อยู่คนเดียว คนอื่นก็มีความทุกข์เช่นเดียวกัน ทำให้ได้รับทุกข์และช่วยกันคิดหาทางแก้ปัญหา หรือปัญหาที่กระทบจิตใจ เช่น นักศึกษาถูกพี่พยาบาลดุโดยไม่ได้ทำผิด อยากมีโอกาสดูอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นให้อาจารย์และเพื่อนรับรู้ ทำให้ได้ระบายความรู้สึกออกมา อาจารย์และเพื่อนช่วยสะท้อนคิดทำให้อารมณ์ดีขึ้น

2. ช่วยพัฒนาสมรรถนะในการเรียนรู้ของนักศึกษา จากการกระตุ้นให้คิดด้วยคำถาม ถ้าไม่ได้รับการกระตุ้นบางที่อาจคิดไปไม่ถึงในประเด็นสำคัญ เกิดการตระหนักในศักยภาพของตนเอง ได้เห็นจุดอ่อนและจุดแข็งของตนเอง ทำให้เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญา และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น

3. พัฒนาความรู้ความเข้าใจ และทักษะการปฏิบัติ ทำให้เกิดความสนใจและคิดพัฒนาการปฏิบัติการพยาบาลให้ดีขึ้น ได้ทบทวนสิ่งที่ตนเองทำ รับฟังสิ่งที่เพื่อนๆทำ นำมาปรับใช้ในการปฏิบัติให้ดีขึ้น

4. ช่วยปรับเปลี่ยนเจตคติในการเรียนและการฝึกปฏิบัติงาน บางคนไม่ชอบการเรียนพยาบาลหรือการฝึกปฏิบัติงานบางรายวิชา เมื่อได้สะท้อนคิดนำไปสู่การเกิดเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพการพยาบาล รับรู้ในคุณค่าของตนเองและวิชาชีพ

5. เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียนหรือผู้เรียนกับผู้เรียน จากการพูดคุยสะท้อนคิดและรับฟังกัน ทำให้เกิดความเข้าใจกันและไว้วางใจกันมากขึ้น เกิดสัมพันธภาพที่ดีในการช่วยเหลือแบ่งปันกันทำงานและการดำเนินชีวิต ร่วมมือกันทำงานเป็นทีมได้มากขึ้น

6. การฝึกการสะท้อนคิดหลังทำกิจกรรมหรือหลังเรียน ช่วยเสริมสร้างให้เกิดการคิดวิจารณ์ญาณ และรู้จักรับฟังผู้อื่นโดยไม่ตัดสินไปก่อน ทำให้เกิดความเข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่น นำไปสู่การรับรู้รับฟังและเข้าใจผู้ช่วยมากขึ้นโดยไม่ตัดสินไปก่อน ไม่ทำให้ผู้อื่นรู้สึกด้อยคุณค่า นำไปปรับใช้ในชีวิตได้

7. เพิ่มโอกาสในการเสริมสร้างความมีคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ทำให้เกิดการรับรู้และไวต่อประเด็นปัญหาจริยธรรมการพยาบาล เกิดความตระหนักในการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมมากขึ้น

ปัญหาอุปสรรค

1. อาจารย์มีปัญหาในเรื่องความไม่มั่นใจในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ คิดว่ายังไม่เต็มรูปแบบ ยังยึดติดในความสมบูรณ์แบบ หรือการสอนแบบเดิมที่คุ้นเคย คิดว่าไม่มีเวลาพอ จำนวนผู้เรียนเยอะเกินไป

2. นักศึกษา ยังไม่เข้าใจวิธีการเรียน และเป้าหมายไม่ชัดเจน ทำให้ไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเอง และคิดว่าถ้าอาจารย์ใช้คำถามแบบเดิมๆ ทำให้น่าเบื่อและไม่รู้ว่าจะตอบอะไรเพิ่มเติม ทำให้ใช้เวลานาน

3. การเรียนแบบสะท้อนคิดรายกลุ่ม อาจมีปัญหาเปรียบเทียบกับคนที่เรียนเก่งพูดเก่ง กับคนที่เรียนอ่อนไม่ค่อยกล้าพูด คนเก่งจะพูดสะท้อนคิดได้เร็ว เชื่อมโยงความรู้ได้รวดเร็วมากกว่า คนที่เรียนอ่อนจะเกรงใจกลัวเป็นภาระให้เพื่อนต้องรอหรือเสียเวลา แต่คนที่เรียนอ่อนแม้จะคิดช้าพูดช้าแต่จะมีความนุ่มนวลละเอียดอ่อนมากกว่า ทำให้เข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้ช่วยได้มากกว่า จึงต้องให้โอกาสและยอมรับในความแตกต่างเพื่อนำข้อดีมาปรับใช้กับตนเอง

ดังนั้น สรุปข้อเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองสำหรับนักศึกษาพยาบาล มีดังนี้

1. เสนอให้มีการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนองในรายวิชาการพยาบาลทุกรายวิชา และระบุให้ชัดเจนในการออกแบบการเรียนรู้รายวิชาในมคอ.3 มคอ.4 โดยมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างน้อย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) จัดให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ 2) จัดให้นักศึกษาสะท้อนคิดด้วยตนเอง เป็นรายบุคคล โดยการเขียนบันทึก หรือการพูด 3) จัดให้นักศึกษาสะท้อนคิดโดยการพูดคุยสนทนากับอาจารย์ หรือเพื่อน นักศึกษาเป็นรายกลุ่ม 4) จัดให้นักศึกษาสรุปประเด็นความคิดการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น นำไปสู่การแก้ปัญหาหรือการนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

2. การสะท้อนคิดในการฝึกภาคปฏิบัติ ควรทำในหลายช่วงเวลาตามความเหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อนักศึกษามากที่สุด ได้แก่ ทำหลังทำกิจกรรมการพยาบาลแล้วเสร็จ ทำในช่วงสรุปการปฏิบัติงาน

ประจำวัน ทำเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่เป็นประเด็นน่าสนใจ ทำก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงาน ทำช่วงหลังฝึกปฏิบัติงานก่อน
เปลี่ยนแผนก หรือเปรียบเทียบกับก่อนกับหลังฝึกปฏิบัติงาน

3. การประเมินผลการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ควรประเมินร่วมกับการประเมินผลลัพธ์การ
เรียนรู้รายวิชา โดยประเมินจากการติดตามพฤติกรรมนักศึกษา และประเมินจากผลงานของนักศึกษา เช่น
แผนการพยาบาล การปฏิบัติทักษะการพยาบาล พฤติกรรมการแสดงออกกับผู้ป่วยและผู้ร่วมงาน

4. เสนอให้ผู้บริหารกำหนดนโยบายการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองรายวิชาการ
พยาบาลที่ชัดเจนให้ครอบคลุมทุกรายวิชา และกำหนดวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการ
และให้การสนับสนุนด้านสิ่งแวดล้อม บรรยากาศ และสร้างแรงจูงใจให้อาจารย์ผู้สอน เช่น ให้เวลา ให้รางวัล

5. เตรียมความพร้อมอาจารย์ โดยการอบรมทบทวนความรู้ หรือจัดการประชุมแลกเปลี่ยน
ประสบการณ์การปฏิบัติจริง อย่างน้อยปีละครั้ง เพื่อกระตุ้นความสนใจและเสริมสร้างความมั่นใจให้อาจารย์
และให้ความรู้กับอาจารย์ผู้สอนรายใหม่ เช่น กรณีตัวอย่างการจัดการเรียนรู้ เทคนิคการตั้งคำถามกระตุ้น
การคิด เทคนิคการสร้างแรงบันดาลใจ เทคนิคการรับฟังอย่างตั้งใจและเข้าใจโดยไม่มีอคติ เทคนิคการพูดเพื่อ
ชื่นชม

6. เตรียมความพร้อมนักศึกษา ปฐมนิเทศก่อนเรียนให้นักศึกษาเข้าใจเป้าหมายและวิธีการเรียนรู้เพื่อ
การเปลี่ยนแปลงในตนเอง การสะท้อนคิด เพื่อให้รับรู้ในประโยชน์และความสำคัญ

7. สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในห้องเรียนในการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เพื่อการ
เปลี่ยนแปลง เช่น มีป้ายแสดงให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเอง วิธีการสะท้อนคิด
กรณีตัวอย่างการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่

8. สร้างทีมแกนนำผู้สอน ผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการจัดการเรียนรู้ จัดการประชุมให้อาจารย์ผู้สอน
มาสะท้อนคิดร่วมกันหลังเสร็จสิ้นการสอนรายวิชา รายหัวข้อเรื่อง หรือสิ้นสุดการฝึกปฏิบัติงานรายวิชา

9. ขยายผลให้พยาบาลพี่เลี้ยงมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเอง โดยจัดให้
เข้าร่วมรับฟังการสะท้อนคิดของนักศึกษาและร่วมสะท้อนคิด ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากมุมมองของผู้ที่มี
ประสบการณ์ปฏิบัติงานจริง แล้วนำไปปรับใช้ในการปฏิบัติต่อไป และช่วยปรับเปลี่ยนเจตคติให้ดีขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการศึกษา การจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองสำหรับนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัย
พยาบาลบรมราชชนนี สุราษฎร์ มีกระบวนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง 4 ขั้นตอน ได้แก่
1) จัดให้นักศึกษาเกิดประสบการณ์ 2) ฝึกการสะท้อนคิดภายในตนเอง 3) ฝึกการสะท้อนคิดร่วมกับผู้อื่นโดย
การพูดและรับฟังผู้อื่น 4) ฝึกสรุปความคิดให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นใหม่ภายในตนเอง ซึ่งความสอดคล้องกับแนวคิด
การจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเอง ที่เป็นกระบวนการสร้างความหมายใหม่ให้แก่ประสบการณ์
เดิม เพื่อขึ้นนำการกระทำของตนเองในอนาคต โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่
1) ประสบการณ์ (experience) 2) การใคร่ครวญด้วยวิจาร์ณญาณ (critical reflection) 3) วาทกรรมที่เกิด
จากการใคร่ครวญ (reflective discourse) 4) การกระทำ (action) (กนกนุช ชื่นเลิศสกุล, 2561) โดยมี

พื้นฐานมาจากแนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง 10 ขั้นตอน ของ Mezirow ได้แก่ 1) การให้ผู้เรียนได้เผชิญกับวิกฤติการณ์ที่ไม่เป็นไปตามมุมมองเดิม 2) การตรวจสอบตนเอง 3) การประเมินสมมติฐานเดิมของตนอย่างจริงจัง 4) การเปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลง 5) การค้นหาทางเลือกใหม่ 6) การวางแผนการกระทำใหม่ 7) การหาความรู้และทักษะสำหรับการปฏิบัติตามแผน 8) การเริ่มทดลองทำตามบทบาทใหม่ 9) การสร้างความสามารถและความมั่นใจในบทบาทและความสัมพันธ์ใหม่ 10) การบูรณาการจนเป็นวิถีชีวิตใหม่ของตนภายใต้มุมมองบทบาทของผู้เรียนและผู้สอน (Mezirow, 2000 อ้างถึงใน องค์กร ประจันเขตต์, 2557)

ข้อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสำหรับนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี เสนอให้จัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในรายวิชาการพยาบาลทุกรายวิชา โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน เน้นการจัดกิจกรรมการสะท้อนคิดหลังได้รับประสบการณ์ ฝึกให้นักศึกษารู้จักคิดวิเคราะห์วิเคราะห์ด้วยตนเอง ฝึกการรับฟังผู้อื่น และสรุปความคิดการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้หรือแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยกรีฟฟิท ประเทศออสเตรเลีย (McAllister et.al, 2006) ที่ประยุกต์ใช้แนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงมาใช้ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต โดยเน้นวิธีการจัดการเรียนการสอน 3 รูปแบบให้กับนักศึกษาพยาบาลทุกชั้นปี ได้แก่ 1) การสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์/การคิดอย่างมีวิจารณญาณ 2) การสร้างจิตสำนึกวิเคราะห์ 3) การแสดงให้ผู้เรียนเห็นวิธีการแก้ปัญหาของผู้รับบริการในสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งวิธีการที่นำมาใช้ ได้แก่ การตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบตนเอง คิดวิเคราะห์ กระตุ้นให้ผู้เรียนมองภาพอนาคตของการพยาบาลแบบใหม่ ฝึกการวิพากษ์ความคิด การฟังอย่างลึกซึ้ง การไม่ตัดสินผู้อื่น การห้อยแขวนความรู้สึกที่ยังไม่ชัดเจนไว้ก่อนในระหว่างการสนทนา เพื่อไม่ให้เกิดการโต้แย้ง และการสะท้อนคิด ซึ่งผู้สอนจะต้องเน้นให้ผู้เรียนออกแบบการเรียนรู้ได้อย่างอิสระ ไม่ควบคุม ให้ข้อมูลย้อนกลับเชิงสร้างสรรค์ และจัดสรรเวลาให้เพียงพอต่อการเรียนรู้ (องค์กร ประจันเขตต์, 2557)

การประเมินผลการเรียนรู้ เสนอว่าควรประเมินรวมกับผลลัพธ์การเรียนรู้ของรายวิชา โดยประเมินจากการติดตามพฤติกรรมนักศึกษา และประเมินจากผลงานนักศึกษา เช่น แผนการพยาบาล ทักษะการปฏิบัติ พฤติกรรมการแสดงออกกับผู้ป่วยและผู้ร่วมงาน ซึ่งสอดคล้องกับการประเมินผลการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงวิชาการบริหารจัดการทางการพยาบาลของทินกร บัวชู และคณะ ประกอบด้วย 1) การประเมินด้วยการสื่อสารส่วนบุคคล 2) การประเมินจากการปฏิบัติงาน 3) การประเมินตามสภาพจริง 4) การประเมินด้วยแฟ้มสะสมงาน (ทินกร บัวชู และคณะ, 2563) และผลการศึกษาของลินดา เยห์ และฐิติกาญจน์ การประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้จาก ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และการเติบโตภายในตามกรอบทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง โดยจากการสอบและติดตามพัฒนาการของผู้เรียน (ลินดา เยห์ และฐิติกาญจน์ อัครกุล, 2562)

พบว่า ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ช่วยพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษาทุกด้าน พัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้ทำให้นักศึกษาเติบโตทางความคิด นำไปใช้ได้ทั้งในชีวิตและการเรียน ส่งผลดีด้านจิตใจ ช่วยลดความทุกข์ ความเครียดของนักศึกษา เกิดความอ่อนโยนด้านจิตใจ รู้จักรับฟังผู้อื่นด้วยความเข้าใจ ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบเดิมด้วยการบรรยายถ่ายทอดความรู้อย่างเดียวจะไม่เกิดประโยชน์ในเรื่องนี้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Renigere ปี 2005 เปรียบเทียบการรับรู้ของนักศึกษา

พยาบาลชั้นปีที่ 2 และปีที่ 1 ของประเทศลัตเวีย วิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีต่อวิธีการศึกษาแบบดั้งเดิมที่เน้นการส่งข้อมูล ความรู้ เนื้อหาการเรียนจากผู้สอนไปสู่ผู้เรียนทางเดียว กับวิธีการศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตน ผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียนเห็นว่าปัจจุบันมีการจัดการเรียนการสอนเป็นวิธีการแบบดั้งเดิมมากกว่า แต่วิธีการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนปรารถนาคือ วิธีการศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลง และผลการศึกษาพบว่าการศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพจะต้องทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความคิด ด้านอารมณ์ความรู้สึก และด้านพฤติกรรม (Renigere, 2005 อ้างถึงใน องค์กร ประจันเขตต์, 2557)

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา การจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองสำหรับนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต มีความสำคัญและเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษาในทุกด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะการพยาบาล และความละเอียดอ่อนด้านจิตใจ เกิดความอ่อนโยน เข้าใจและเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ สอดคล้องกับการพยาบาลที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ทำให้วิชาชีพการพยาบาลมีคุณค่าอย่างแท้จริง

การจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ต้องจัดให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ มีการสะท้อนคิดภายในตนเอง การสะท้อนคิดร่วมกับผู้อื่น และสรุปความคิดการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปใช้หรือการแก้ปัญหา จึงจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารทุกระดับ กำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน และเอื้ออำนวยความสะดวกทุกด้าน ต้องได้รับความร่วมมือจากอาจารย์ผู้สอน โดยปรับเปลี่ยนความคิดและนำไปปฏิบัติ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ กระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยคำถาม นักศึกษาต้องเข้าใจเป้าหมายและวิธีการเรียนรู้ ฝึกการคิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง ให้โอกาสปรับปรุงพัฒนานตนเอง และช่วยเหลือประคับประคองให้ก้าวผ่านปัญหาอุปสรรคต่างๆไปได้ ทำให้นักศึกษามีความสุขในการเรียนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา การจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตนเองทำให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษาได้ทุกด้าน ช่วยให้นักศึกษาเกิดการเติบโตทางความคิดในการจัดการกับปัญหาและพัฒนาตนเอง นำไปใช้ได้ทั้งในการดำเนินชีวิตและการเรียน จึงควรจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในการเรียนหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต และให้การสนับสนุนในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนบรรยากาศการเรียน และสร้างแรงจูงใจให้อาจารย์จัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงต่อยอดให้มีความหลากหลายมากขึ้น ควรมีการศึกษาผลลัพธ์ของการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงขยายผลเพิ่มขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณผศ.ดร.ทัศนีย์ เกริกกุลธร ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำในการทำวิจัย และขอขอบคุณผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระเบ็ฐ คณะกรรมการบริหารหลักสูตร อาจารย์และนักศึกษาที่ให้

การสนับสนุนและให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลในการศึกษา และขอขอบคุณ ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช และผศ.ดร. กนกนุช ชื่นเลิศสกุล ที่ให้ความรู้และแรงบันดาลใจในการศึกษาการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

เอกสารอ้างอิง

- กนกนุช ชื่นเลิศสกุล. (2560). Transformative Learning. *เอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง: บูรณาการรูปแบบการเรียนรู้ในการพยาบาล*. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี.
- ชาย โปธิสิตา. (2562). *ศาสตร์และศิลป์การวิจัยเชิงคุณภาพ: คู่มือนักศึกษาและนักวิจัยสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 8 ปรับปรุงใหม่). อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ทินกร บัวชู, ณัฐธิดา สร้อยเพชร, ประภาพร เมืองแก้ว, ปภาดา ชมภูนิത്യ และศิริพร ฉายาทับ. (2563). การจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง: การประยุกต์ใช้ในรายวิชาการบริหารและการจัดการทางการพยาบาล. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 21(3), 20-28.
- ลินดา เยห์ และฐิติกาญจน์ อัครสกุล. (2562). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงบนฐานการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชาวิทยาการการเรียนรู้) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. *วารสารพัฒนศาสตร์*, 2(2), 102-139.
- วิจารณ์ พานิช. (2558). *การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning)*. เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์.
- องค์อร ประจันเขตต์. (2557). การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง: มุมมองในการศึกษาทางการพยาบาล. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 15(3), 180-182.